

הדוח שלפניכם הוא פרי פרויקט משותף של הארגונים יש דין, רופאים לזכויות אדם ושוברים שתיקה, שהחל ב-2018. הוא מציג את התופעה של פלישות לבתי פלסטינים בגדה המערבית (לא כולל ירושלים המזרחית) ואת השלכותיה, וכן משרטט את הוראות התחיקה הצבאית המסדירות את הפרקטיקה הזו ומאפשרות אותה. תיאור זה משמש בסיס לניתוח מדיניות הפלישה לבתי פלסטינים בראי הוראות המשפט הבינלאומי, המגדירות את חובותיה של ישראל ככוח כובש בגדה המערבית, ולחשיפת האופן שבו מדיניות זו מפרה את הוראות אלה ברגל גסה.

חיים חשופים

פלישות צבאיות לבתי פלסטינים בגדה המערבית

רובנו תופסים את ביתנו כמקום מוגן. עם רדת ערב אנחנו סוגרים את דלת הבית ומתאספים בו עם בני משפחתנו, מוקפים בידיעה שבד' אמותינו אנו מוגנים מפני העולם שבחוץ. הידיעה שכאשר דלתנו סגורה איש לא יכול לחדור לפינה האינטימית שלנו ללא רשותנו מאפשרת את המנוחה והנינוחות שאנו חשים בבית.

הפלסטינים החיים תחת משטר הכיבוש בגדה המערבית חשופים כל העת לפלישה שרירותית של כוחות הביטחון הישראליים לביתם ולפגיעה הקשה הנובעת מפלישות אלה. פלישות של הצבא הישראלי לבתי פלסטינים בגדה המערבית מהוות חלק בלתי נפרד משגרת הכיבוש וממנגנון השליטה על האוכלוסייה הפלסטינית. לצד מגוון פרקטיקות שמאפיינות את השליטה הצבאית הישראלית בגדה המערבית, פגיעתה של פעולת הפלישה לבית קשה במיוחד משום שהיא גוזלת מיחידים, ממשפחות ומקהילות את הביטחון היסודי בכך שביתם הוא מבצרם.

הבית מקנה ליושבו תחושה של זהות וביטחון. השליטה על המתרחש בו היא תנאי יסוד לחירותו של אדם, שני אולי רק לשליטה של אדם על גופו. חדירה כפויה של נציגי השלטון אל הבית מהווה פגיעה קשה בכבודו, בחירותו ובפרטיותו של אדם. לכן, בכל שיטות המשפט המכבדות את זכויות האדם מוטלות על רשויות השלטון מגבלות חמורות שנועדו לצמצם ככל האפשר את השימוש בפעולות מסוג זה ולהגן על הפרט מפני פגיעה.

הפלסטינים בגדה המערבית אינם נהנים מהגנה דומה: ישראל אינה מגבילה את הפלישה לבתי פלסטינים למקרים חריגים, בהם ישנו חשד קונקרטי כלפי אדם ופלישה לביתו הכרחית על מנת לעצור איום הנשקף ממנו. התחיקה הצבאית החלה בגדה המערבית אף אינה מתנה פלישה לבית בהוצאת צו שניתן בידי שופט המאשר את נחיצות החדירה לרשות הפרט. בכך היא מותירה את הפלסטינים חשופים כל העת לפלישה שרירותית לבתיהם.

כמעט מדי לילה חיילים ישראלים חמושים פושטים על בתים, מעירים נשים, גברים וילדים ומבצעים פעולות שונות בתוך בתיהם של התושבים הפלסטינים. לפי נתוני האו"ם, פלישות כאלה מתרחשות למעלה ממאתיים פעמים בחודש. מעבר לפגיעה הנגרמת ליחידים ולמשפחות בעקבות הפלישה לבתיהם, פרקטיקה זו מהווה בפועל אמצעי לדיכוי ולהפחדה של האוכלוסייה הפלסטינית, ולהגברת השליטה עליה.

158

עדויות שגבה ארגון יש דין מגברים ונשים פלסטינים שחוו פלישה לבתיהם שימשו בסיס לתיאור המאפיינים העיקריים של פעולות אלה.

45

ראיונות (שנבחרו בצורה מדגמית מתוך 80 ראיונות) שקיים ארגון שוברים שתיקה עם חיילים וקצינים ישראלים אפשרו לבסס ולהשלים את המידע בנוגע למהלך הפלישות, וכן ללמוד על ההוראות הניתנות לחיילים המבצעים אותן ועל מטרותיהן.

31

ראיונות שערך ארגון רופאים לזכויות אדם עם פלסטינים שחיילים פלשו לבתיהם סייעו לעמוד על ההשלכות הקשות של תופעה זו על בריאות הנפש של יחידים, משפחות וקהילות.

01

פלישות צבאיות לבתים: מאפיינים עיקריים

”הרסו לנו לגמרי את ההרגשה - שלכל אחד יש -
שבית זה המקום השקט והבטוח ביותר. מה שעשו
זה סוג של טרור.”¹

ניתן להצביע על ארבעה טיפוסים עיקריים של פלישות צבאיות לבתי פלסטינים בגדה המערבית: **חיפוש** אחר כספים, אמצעי לחימה או דברים אחרים בבית; **מעצר** של אחד או כמה מבני הבית; **”מיפוי”** ותיעוד המבנה הפיזי של הבית ושל זהות יושביו; וה**שתלטות לצורך מבצעי**, למשל הקמת תצפית צבאית או עמדת ירי באחד מחדרי הבית או על הגג או שימוש בבית כמקום מסתור. אף שפלישות לבתים לצורך מטרת שונות נבדלות אלה מאלה הן בעיגון החוקי שלהן והן בפעולות המתבצעות במהלכן, ככלל הן מתנהלות באופן דומה.

הרוב המכריע של הפלישות לבתים מתרחש בשעות הלילה או לפנות בוקר; 88% מהאירועים שתועדו במסגרת הפרויקט החלו בין השעה חצות לחמש לפנות בוקר. ביצוע פלישות בשעות הלילה היא מדיניות ישראלית מוצהרת, אף ששיטת פעולה זו רק מגבירה את הפגיעה בבני הבית. מספר החיילים שחודרים לבית נע בין אחדים לעשרות בודדות, ובמקרים שתועדו האירוע כולו נמשך בממוצע כשעה ועשרים דקות.

הפלישה מתחילה בדרך כלל בצעקות ודפיקות חזקות על דלת הבית, ולאחריהן כניסה אגרסיבית ואלימה של חיילים חמושים, לעיתים רעולי פנים, אל תוך הבית. בכרבע מהמקרים שתועדו החיילים לא המתינו לפתיחתה של דלת הבית על ידי יושביו, אלא פרצו או שברו את הדלת או חלק ממנה. לאחר שחצו את סף הכניסה לבית, ברוב המקרים החיילים מורים לבני הבית, כולל ילדים, להתכנס בחדר אחד, שם הם שוהים תחת שמירה ותוך הגבלת חופש התנועה שלהם, במצב של חוסר אונים (ב-88% מהפלישות לצורך חיפוש תועדה הוראה כזו). בחלק מהמקרים החיילים מעירים בעצמם את בני הבית הישנים, ובכלל זה הילדים.

בהיעדר חובה בתחיקה הצבאית להוצאת צווים שיפוטיים המאשרים את החדירה לרשות הפרט, החיילים אינם מציגים לבני המשפחה צו או כל אסמכתה אחרת בנוגע לסיבת הפלישה לבית או לסמכות שאישרה פעולה זו. התנהלות החיילים במהלך האירוע נשענת על תפיסה של אגרסיביות, הנכחת הכוח ויצירת תחושה של איום. בחלק מהמקרים נעשה גם שימוש בכוח פיזי או אלימות (כרבע מהמקרים שתועדו), או באיומים שכוללים בין היתר כיוון של הנשק לגופם או לראשם של בני הבית (30% מהמקרים שתועדו). השימוש באיומים או בכוח פיזי הוא תוצאה כמעט בלתי נמנעת של כל אי הסכמה או

קונפליקט בין בני הבית לבין החיילים. המסר המועבר לפלסטינים הוא שלא זו בלבד שהם חשופים בכל רגע נתון לפלישה שרירותית של חיילים לבתיהם שאין להם אפשרות להתנגד לה, אלא שגם גופם עצמו חשוף כל העת לפגיעה.

02

השלכות על בריאות הנפש

”אני לא מסוגלת לספק את צורכי הבית ואין לי שליטה עליו. אני מגורשת מהבית שלי והאויב שלי נמצא בתוכו, שובר דברים ופוגע בילדיי, ואני לא יכולה לעשות כלום [...] הבית שלי הוא שלי. איך זה שהם יכולים להוציא אותי ממנו בכוח הנשק שלהם?”²

פלישות לבתים הן אירועים בעלי פוטנציאל טראומטי, שכן הם מערבים חדירה פתאומית וכפויה למרחב הפרטי של בני הבית (בדומה למצב של שוד) לצד חוויה ממשית של איום וחשש מפני פגיעה פיזית. ואכן, התחושה העיקרית שעליה דיווחו המרואיינים שחוו פלישה לבתיהם היתה אובדן שליטה - תחושה שעומדת בלב ליבה של הטראומה. אובדן השליטה תואר הן כחלק מחוויית הפלישה לבית והן כתחושה מתמשכת לאחר האירוע.

מבוגרים שחוו פלישה לבתיהם דיווחו על תסמיני פוסט-טראומה וחרדה שעלולים להביא לפגיעה בתפקוד ובשגרת החיים. בלטו במיוחד דיווחים על תגובות של עוררות יתר (מצב שבו הגוף מתקשה להירגע ונמצא בכוננות מתמדת) והפרעות בשינה, העלולות להיות קשורות למצב זה. תסמינים של עוררות יתר והפרעות בשינה דווחו גם בקרב ילדים ובני נוער (מגיל ינקות ועד גיל 17), לצד תסמיני חרדה, הגברת התלות בהורים, והופעת התנהגות תוקפנית.

תהליך ההחלמה מטראומה דורש בנייה מחדש של תחושת הביטחון ושל האמון של אדם בעצמו ובסביבתו, בעזרת פנייה לסביבה בטוחה. ואולם הקישור בין הבית לבין חוויית אובדן השליטה שהתרחשה בו מקשה על יצירה מחודשת של תחושת ביטחון באותו מקום, והקושי אף עלול להתגבר נוכח האפשרות של חזרת חיילים אל הבית. מציאות זו מחריפה את הפגיעה הנפשית הכרוכה בפלישות לבתים משום שהיא מקשה מאוד על תהליך ההחלמה.

כתוצאה מכך, פלישות לבתים עלולות לגרום לפגיעה משמעותית בתפקודם היומי-יומי ובהתפתחותם הנפשית והרגשית של מבוגרים וילדים כאחד. לצד זאת, כניסות תכופות לבתים באזור ספציפי

1. עדות שנבנתה על ידי צוות ישי דין: לוטפי אחמד, סילוואד, 2.4.2018, תיק יש דין 4096/18.
2. עדות שנבנתה על ידי צוות רל"א: הנד חמד, סילוואד, 21.1.2019, תיק יש דין 4348/19.

(עיר, כפר או שכונת מגורים) עלולות לפגוע גם במרקם היחסים בחברה או בקהילה, וליצור תחושה רחבה של פחד ואיום.

חיילים פולשים לבית משפחת תמימי בכפר נבי סלאח, 23.8.2020. צילום: מתוך סרטון שצילמה ג'אנה תמימי

ביקורת שיפוטית נועדה להגביל את כוחה של הרשות המבצעת לחדור לרשות הפרט. הערכאה השיפוטית מהווה גורם חיצוני השוקל את האינטרס של הגוף המבקש אל מול האינטרס של הגנה על היחיד, ובכך אמורה למנוע שימוש לרעה בכוח. היעדר חובה לביקורת שיפוטית, ביחד עם ההגדרה הרחבה והעמומה של התנאים המתירים פלישה לבית, מעניקים לצבא סמכות דרקונית- ואף רודנית- לשימוש בכוח ומובילים לפגיעה שרירותית בזכויותיהם של פלסטינים בגדה המערבית, כלומר פגיעה שאינה הכרחית ונשענת על חשד מבוסס וקונקרטי. פועל יוצא מהקניית סמכויות חיפוש כה נרחבות וחסרות בלמים הוא קיומה של לקונה משפטית (חֶסֶר בדין) בתחיקה הצבאית, שמשמעותה היא כי הפעולה מתבצעת ללא סמכות כלל.

המשפט הבינלאומי אוסר על פגיעה שרירותית בזכויותיהם של מי שנתונים לכיבוש וקובע כי כל פגיעה כזו צריכה להיות מידתית - כלומר לתכלית ראויה, בהתבסס על חשד קונקרטי, ובאופן מצומצם ככל הניתן. מנגנון ההרשאה המתירני שמשרטט הצו בדבר הוראות ביטחון רחוק מאוד מהסטנדרט שקבעו מוסדות המשפט הבינלאומיים, והוא מאפשר פגיעה שרירותית ובלתי מידתית בכבודם ובפרטיותם של הפלסטינים בגדה המערבית. בכך, מנגנון מתירני זה מביא להפרת חובתו של הכוח הכובש לפי המשפט הבינלאומי להבטיח את הסדר והחיים הציבוריים בשטח הנתון לשליטתו, הכוללת את החובה להגן על זכויות היסוד של האוכלוסייה הנכבשת ועל שגרת חייה.⁵ מדובר בהוראת חוק שאינה עומדת בדרישות הדינים שמסמיכים מלכתחילה את המפקד הצבאי לחוקק ולפעול בשטח הכבוש; כלומר תחיקה זו מפירה נורמות המצויות בסדר גבוה ממנה.

בפועל, פלישות לבתים אכן מתבצעות במקרים שבהם אין חשד כלפי בני הבית או שיש כלפיהם חשד כללי ונמוך בלבד. במקרים רבים מאוד, אולי אף ברוב המקרים, חיפוש בבית מסתיים בלא כלום, כפי שעולה בבירור הן מעדויות פלסטינים והן מעדויות חיילים. פלישות לבתים ללא כל חשד קונקרטי כלפי בני הבית מתבצעות למשל במהלך סיוורים (פטרולים) שגרתיים בעיר חברון, בהיקפים נרחבים לצורכי חיפוש ומעצר בכפר או באזור מסוים בעקבות אירועים חריגים, הפגנות או "הפרות סדר", ולמטרת "מיפויים" (ראו בהמשך).

גם במקרים שבהם קיים חשד כלשהו כלפי בני הבית, הגישה המתירנית של התחיקה הצבאית מאפשרת שימוש לא מידתי בסמכות החדירה לרשות הפרט לצורך חיפוש ומעצר. בהקשר זה, בולטת הפרקטיקה השגרתית של מעצרים באמצעות פלישות ליליות לבתים. למרות הפגיעה הקשה שנגרמת למשפחות שלמות, הצבא אינו מגביל את השימוש במעצרים ליליים למקרים חמורים במיוחד - למשל כאשר יש סכנה שהעצור יברח, אלא משתמש בהם כשיטה. חלופות דוגמת זימון לחקירה אינן נשקלות ברצינות, אפילו כשמדובר בקטינים.

03 **חיפוש ומעצר: התחיקה הצבאית מספקת מסגרת חוקית לכאורה המאפשרת שימוש שרירותי בכוח כלפי פלסטינים**

"כשעושים חיפוש בבית של פלסטיני - זה לא שצריך עכשיו צו מבית משפט. צריך רצון לעשות את זה, ואז עושים את זה [...] בחברון, אם אתה פלסטיני אז אני אכנס לבית שלך מתי שבא לי, ואחפש מה שבא לי, ואני אהפוך לך את הבית אם אני ארצה."³

התחיקה הצבאית מאמצת גישה מתירנית מאוד בנוגע להרשאה הניתנת לכוחות הביטחון הישראליים לחדור לבתי פלסטינים בגדה המערבית, וזאת בניגוד לנהוג בכל שיטות המשפט המכבדות את זכויות האדם. גישה זו באה לידי ביטוי מובהק בכך שהצו בדבר הוראות ביטחון אינו מחייב הוצאת צו שיפוטי לצורך ביצוע פעולה שכזו, ומתיר לכל קצין להורות על ביצוע חיפוש בבית.⁴ הנסיבות שבהן מותר לבצע חיפוש בבית מוגדרות באופן רחב ועמום והן אינן מוגבלות למקרים שבהם קיים חשד לביצוע עבירה או שישנו חשד מבוסס וקונקרטי. כתוצאה מכך, כמעט כל מצב יכול לעמוד בתנאים לאישור פלישה צבאית לבית פלסטיני בגדה המערבית.

בדומה לכך, גם לצורך מעצר של תושב פלסטיני לא נדרש צו שיפוטי ודי בעוצמת חשד נמוכה כדי לאשר פעולה שכזו. הוראות אלה תקפות לגבי כל מעצר, בין שהוא מתבצע באמצעות פלישה לבית ובין שבדרכים אחרות. ואולם מעצר המתבצע בעת פלישה לבית מגדיל את הפגיעה - לא רק באדם שאותו מבקשים לעצור אלא גם בסביבתו. נחיצותה של הפגיעה הנוספת אף היא אינה נבחנת על ידי גורם חיצוני והדבר מאפשר שימוש רחב מאוד בפרקטיקה זו.

3. עדות שנבנתה על ידי צוות שוברים שתיקה: סגן, נח"ל 932, 2014. לעדות המלאה ראו: שוברים שתיקה, **קו חברון: עדויות חיילים מחברון 2011-2017**, עמ' 34-35.

4. צו בדבר הוראות ביטחון [נוסח משולב] (יהודה והשומרון) (מס' 1651), תש"ע-2009, ס' 67.

5. **אמנת האג בדבר דיני המלחמה ביבשה** (1907), סעיף 43 לתקנות הנלוות.

04

”[חייל] התחיל לצלם את כולנו, כולל את הנשים שיצאו לראות מה קורה. התקוממתי שמצלמים גם את הנשים ואת כל חדרי הבית. המפקד השיב כי הם מצלמים, ללא אישור ובלי סיבה ובלי הסכמים - ככה! הנשים היו מפוחדות מאוד.”⁶

”מיפויים” - מלשון יצירת מפה - הם כינוי צבאי לפעולות שבהן חיילים פולשים לבתים של פלסטינים בגדה המערבית ואוספים מידע על מבנה הבית ועל דייריו. המטרה המוצהרת של ”מיפויים” היא איסוף מודיעין. בהתאם לכך, פעולות אלה נעשות לרוב בבתים שלגביהם אין כל חשד למעורבותו של אדם בפעילות לא חוקית או לסכנה הנשקפת ממנו.

הפגיעה הכרוכה ב”מיפויים” היא כפולה: הם פוגעים בכבוד ובביטחון של בני הבית, בדומה לפלישות לבתים למטרות אחרות; לצד זאת, הם כוללים איסוף בכפייה של מידע פרטי על אוכלוסייה רחבה שאינה חשודה בדבר. חדירה למרחב הפרטי ואיסוף מידע ללא חשד סביר עומדים בסתירה להיגיון היסודי של שלטון החוק בשיטות משפט המכבדות זכויות האדם, לפיו השלטון אינו רשאי לפגוע בזכויות של יחידים - אלא אם הם חשודים בעבירה או משום שנשקפת מהם סכנה ממשית. ונזכיר את המובן מאליו: עצם הזהות של פלסטינים תושבי הגדה המערבית לא הופכת אותם לחשודים או למסוכנים ולא יכולה להצדיק את הפגיעה בזכויותיהם.

לפלישות לבתי פלסטינים לצורך ”מיפוי” אין הרשאה מפורשת, לא בתחיקה הצבאית ולא בהוראות המשפט הבינלאומי ההומניטרי. ניתן להניח שהצבא רואה ב”מיפויים” פרקטיקה המבוצעת במסגרת דיני הלחימה - המסגרת החוקית החלה על מצבים החוסים תחת ההגדרה של ”עימות מזוין”. דיני הלחימה מעניקים לצבא הכובש סמכות רחבה מאוד לפעולות שמקורן בצורך צבאי, אולם סמכות רחבה זו תקפה רק באותם מצבים או צרכים הנכללים בהגדרה של עימות מזוין ואינה חלה על מצבים שנכון יותר להגדיר כמצבי אכיפת חוק או שמירה על הסדר הציבורי.⁷

חרף זאת, העדויות מלמדות כי חיילים רואים ב”מיפויים” בעיקר אמצעי להפחדה, ל”הפגנת נוכחות” ולביסוס שליטה בקרב האוכלוסייה הפלסטינית, וכי לעתים לא נעשה כל שימוש במידע שנאסף במסגרתם. עוד עולה מהעדויות כי מדובר בפעילות שגרתית שהצבא מקיים ברחבי הגדה המערבית וכי ישנם מקרים שבהם יעדי ה”מיפוי” נבחרים באקראי. עדויות אלה חושפות שלפחות חלק מפעולות ה”מיפוי” של הצבא נעשות ללא הרשאה כל חוקית, אפילו תחת המסגרת הרחבה שדיני הלחימה והתחיקה הצבאית מעניקים.

יתרה מזאת, גם פעולה המתבצעת בשל צורך צבאי כפופה לעיקרון המידתיות, הקובע חובה לאזן בין הפגיעה הצפויה כתוצאה מפעולה צבאית לבין התועלת הצבאית הקונקרטית והישירה הצפויה להיות מופקת ממנה. כלומר, גם כאשר ישנו צורך צבאי ממשי, על הצבא לאזן בין התועלת שתצמח מביצועו של ”מיפוי” בית לבין הנזק שעלול להיגרם מפעולה זו.

פלישה לבתים לצורך ”מיפויים” מדגימה כיצד במציאות של כיבוש מתמשך, הצבא הישראלי מטשטש את ההבחנה בין פעולות שנועדו להגנה מפני אויב לבין פעולות שנועדו לשימור השליטה באוכלוסייה ולדיכוי התנגדות אזרחית לשליטה זו - גם כאשר ההתנגדות אינה כוללת לחימה. טשטוש ההבחנה הזו מביא לפגיעה קשה בזכויותיהם של הפלסטינים. מדובר בפרקטיקה לא מוסרית, ובמקרים רבים גם בלתי חוקית, הן בשל העובדה שלעתים קרובות אין הצדקה אמיתית להתייחס למיפויים אלה כפעולה לחימתית, והן בשל הפגיעה החמורה והבלתי מידתית בזכויותיהם של הפלסטינים.

05

השתלטות לצורך מבצע

”מזה שנה וחצי החיילים שפלשו לשתי הקומות העליונות של הבניין נכנסים ויוצאים מהבניין כאילו היה שלהם [...] הם נוכחים בבניין 24 שעות [ביממה]. ג'יפים צבאיים מביאים אוכל ומים ביום ובלילה. המקום הפך לבסיס הומה קצינים וחיילים.”⁸

בפעולות אלו הבית, או חלק ממנו, נתפס באופן זמני על ידי הצבא (בחלק מהמקרים בהוראת צו תפיסה) והופך למשך שעות או ימים למרחב שהגישה אליו מוגבלת והתנועה בתוכו נשלטת על ידי חיילים. הפלישה לבית אינה קשורה לבני המשפחה, למעשיהם או לחפצים שהם מחזיקים בבית, אלא למבנה או למיקום הפיזי של הבית שהופך אותו לשימושי מנקודת המבט הצבאית. בחלק מפעולות ההשתלטות החיילים מפגינים זלזול מופגן במרחב שאליו פלשו: למשל שינה במיטות הדיירים, שימוש בשירותים והשאתם מזוהמים, או עשיית צרכים בחדר המדרגות או על הגג.

הסמכות לביצוע השתלטות כזו נובעת מדיני הכיבוש במשפט הבינלאומי, המתירים לכוח הכובש לתפוס קניין פרטי לצורך צבאי הכרחי ודחוף.⁹ ייתכן שישנם מצבים שבהם אין מנוס משימוש בפרקטיקה של השתלטות על בית של אזרחים חפים מפשע כדי להשתמש בו לשם שמירה על הביטחון. עם זאת, בפועל הצבא

6. עדות שננתבה על ידי צוות יש דין: מרשד כרכי, חברון, 21.8.2019, תיק יש דין 4506/19.
7. ראו למשל: ועדת טירקל, דוח שני - הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינלאומי, פברואר 2013, עמ' 62-63. להרחבה ראו גם: בג"ץ 3003/18, יש דין נ. ראש המטה הכללי, כתב עתירה, 15.4.2018, סעיפים 36-46.
8. עדות שננתבה על ידי צוות יש דין: גאזי שחאדה, חווארה, 26.6.2016, תיק יש דין 3652/16.

משפחה מתבוננת בהרס שזרעו חיילים בביתה במחנה הפליטים בלאטה, 17.6.2014. צילום: אחמד אל-באז, אקטיביסטילס

מדיניות זו עלולה להגיע לכדי הפרה של האיסור הקבוע במשפט הבינלאומי על ענישה קולקטיבית (כלומר ענישה של אדם או קבוצה על עבירה שלא עברו בעצמם) וכן על שימוש באמצעי הפחדה והשלטת טרור כלפי מי שנתונים לכיבוש. יתרה מכך, מדיניות של פלישות לבתים למטרת הרתעה עומדת בסתירה גמורה לפרשנות הצלב האדום לאמנת ז'נבה, המבהירה כי אין לעשות שימוש באמצעי הפחדה כדי להרתיע מהשתתפות בהתנגדות לשלטון הצבאי.

07 **העדפה גורפת של הצורך הצבאי על פני צמצום הפגיעה בזכויות**

"לא דיברנו בכלל על כניסות לבתים בהכשרה [...] אין שם שום התעסקות באיך לתקשר עם אוכלוסייה, איך נכנסים לבית באזור שהוא לא אזור לחימה. אפס אימון לשירות בשטחים לחלוטין."¹¹

להבדיל מפעולות לחימה, פלישות צבאיות לבתים מתבצעות בהקשר הרחב של שטח הנתון לכיבוש צבאי אשר מתגוררת בו אוכלוסייה אזרחית – ילדים, נשים וגברים חפים מפשע. אף על פי כן ניכר כי הצבא אינו משרטט קו ברור המבחין בין פעילות לחימתית מול צבא אויב לבין פלישות לבתים. חיילים וקצינים אינם עוברים הכשרה ייעודית הנוגעת לכללי התנהגות ולהגנה על זכויות התושבים פלסטינים. כתוצאה מכך פלישות של חיילים ישראלים לבתי פלסטינים מתבצעות כשבידיהם סל כלים אחד – זה של חיילים הפוגשים באויב.

אופן הביצוע של פלישות לבתי פלסטינים בגדה המערבית מבטא העדפה מוחלטת של הצורך המבצעי, ואפילו של הנוחות הרגעית של החיילים הפושטים על הבית, על פני צמצום הפגיעה בזכויותיהם של דיירי הבתים הפלסטינים. העדפה זו באה לידי ביטוי בנהלים שלפיהם פועל הצבא בעת פלישה לבתים שמשמעותם המיידית

מרבה להשתמש באמצעי זה גם במקרים שאינם "צורך צבאי הכרחי ודחוף" ובאופן לא מידתי.

תפיסת בתים מתרחשת תדיר מבלי שניתן משקל ראוי לפגיעה הקשה שהשתלטות מסוג זה מסבה למשפחה, ומבלי שהצבא שוקל ברצינות חלופות אחרות שפגיעתן פחותה. כך למשל השתלטות על בית פלסטיני לצורך אבטחה של חגיגת בר-מצווה של מתנחלים או הופעת מוסיקה אינה צורך צבאי הכרחי, אלא פעולה בלתי לגיטימית והפרה ברורה של הדין הבינלאומי.

06 **פלישות לבתים כאמצעי הרתעה, איום וענישה קולקטיבית**

"זה מייצר עניין של פחד ואימה וכל העניין הזה של הפגנת נוכחות שנדרשנו לעשות – לא רק שנהיה שם אלא שיראו שאנחנו שמה. אז כמו שאתה נכנס לכפר בשביל שיראו שאתה נכנס לכפר ו[ש]אתה לא מפחד ו[ש]יראו שאתה פה, אותו אפקט בצורה אחרת קורה כשאתה מרשה לעצמך להיכנס לבתים כל לילה או כל שני לילות או כל שבוע, גם למשפחות שלא עשו שום דבר ואין להן קשר לכלום."¹⁰

לכאורה פלישות לבתים ממלאות מטרות כמו חיפוש, מעצר או אפילו איסוף מודיעין ("מיפויים"). ואולם עדויות חיילים וקצינים חושפות תכליות נוספות שעומדות מאחורי פעולות אלה, בראשן יצירת הרתעה ואיום לצורך הגברת השליטה הצבאית באוכלוסייה. השימוש בפלישות לבתים למטרות כאלה בולט במיוחד ביחס לפעולות "מיפוי". מעדויות חיילים וקצינים עולה שמטרה מרכזית של פעולות אלה היא מה שמכונה בלשון הצבאית "הפגנת נוכחות" ו"יצירת תחושת נרדפות", כלומר פגיעה בשגרה ובביטחון של האוכלוסייה הפלסטינית על מנת להחדיר בה את התחושה שהצבא נמצא בשטח ושולט בו, ועל ידי כך למנוע מראש ניסיונות התנגדות או מחאה. לצד זאת תועדו מקרים של שימוש ב"מיפויים" על רקע אירועים כמו יידוי אבנים, עימותים עם הצבא והשתתפות בהפגנות, על מנת להרתיע את הקהילה או יחידים מתוכה מהשתתפות בפעולות כאלה.

שימוש דומה בפלישות לבתים כאמצעי הרתעה נעשה במבצעי חיפוש ומעצר המתבצעים בתגובה לאירועי יידוי אבנים או בעקבות פגיעה או ניסיונות פגיעה באזרחים או חיילים ישראלים. הפלישה לבתים שלגבי דייריהם אין חשד קונקרטי מהווה מרכיב בפעולה צבאית שמטרתה הרתעה וזריעת פחד בקרב הקהילה, ובמקרים מסוימים אף ענישה קולקטיבית של קהילה שלמה בעקבות מעשיהם של יחידים.

9. **אמנת האג בדבר דיני המלחמה ביבשה** (1907), תקנה 52 ותקנה 23(7) לתקנות הנלוות. תקנות אלה קובעות כי אין להפקיע או להחרים רכוש ואין לכפות על אוכלוסיית השטח הכבוש מתן שירותים, למעט כאשר הדבר הכרחי לצורך צבאי.
 10. עדות שנגבתה על ידי צוות שוברים שתיקה: רס"ן במערך הנ"מ, 2000-2014 (כולל שירות מילואים), עדות מס' 51.
 11. עדות שנגבתה על ידי צוות שוברים שתיקה: סמ"ר בגדוד 50 של חטיבת הנח"ל, 2012-2015, עדות מס' 46.

איסור על אפליה הוא כלל יסוד הן במשפט הבינלאומי והן במשפט הישראלי. קיומן של שתי מערכות חוק בגדה המערבית יוצר אפליה בוטה על בסיס אתני-לאומי בין שתי אוכלוסיות שמתגוררות באותה טריטוריה תחת שלטון ישראלי אחד. החלה של מערכת דינים שונה על ישראלים ופלסטינים על בסיס הבחנה לאומית משמעותית אי-שוויון בפני החוק, והיא מהווה הפרה ברורה של האיסור על אפליה על פי לאום הקבוע בדיני זכויות האדם הבינלאומיים. יתרה מכך, את קיומן של שתי מערכות חוק והאפליה המערכתית הנובעת מהן ניתן לזהות גם עם פשע האפרטהייד. זיהוי זה מתחזק בשל העובדה שמערכת הדינים הכפולה איננה פרקטיקה בעייתית בודדת, אלא רק אחת ממגוון של פרקטיקות שנועדו לבסס ולשמר משטר של שליטה ישראלית על הפלסטינים ואת הדיכוי שלהם.

09

חיים חשופים

המדיניות הישראלית של פלישה לבתי פלסטינים בגדה המערבית והנהלים המסדיים אותה גוזלים מהתושבים הפלסטינים את הזכות להיות חופשיים, מוגנים ובטוחים בבתיהם, ומותירה אותם חשופים לאיום מתמיד של פגיעה מצד חיילים חמושים המייצגים משטר צבאי השולט בהם בניגוד לרצונם. מדיניות זו מביאה לפגיעה קשה בזכויותיהם ובבריאותם של מבוגרים וילדים, ומפירה את הוראות המשפט הבינלאומי שעניינן הגנה על היחיד ועל הקהילה מפני פגיעה שרירותית בכבודם, בחירותם, בפרטיותם, במנהיגיהם ואפילו בגופם מצד הכוח הכובש.

ואולם השלכותיה של מדיניות זו אינן מסתכמות בפגיעה חד פעמית ביחיד או במשפחה. האיום שהפלישות יוצרות והאפשרות המתמדת של התרחשותן הופך אותן לכלי אלים ודכאני המהווה מרכיב מרכזי במנגנון השליטה הישראלי על האוכלוסייה הפלסטינית. פלישות אלו הן חלק מחוויית החיים של רבים, היוצרות תחושה רחבה של פחד ואיום; כך, לפעולות אלה יש פוטנציאל השפעה לא רק על ההווה של הפלסטינים – אלא גם על עתידם.

היא פגיעה בזכויות, ביניהם בולט הנוהג לכנס את בני המשפחה ולסגור אותם בחדר אחד.

המעמד המשני שניתן להגנה על זכויות הפלסטינים בעת פלישה לבתיהם מתבטא בהיעדרן של הוראות פומביות ומחייבות הנוגעות להגנה על זכויות בני הבית, למשל הוראות למניעת פגיעה שרירותית ברכוש, כמו גם בעובדה שחיילים וקצינים אינם מכירים הוראות הנוגעות להגנה על קטינים במהלך פלישה לבתיים או בעת מעצרים. בהיעדר הוראות כאלה, מידת הפגיעה בזכויותיהם של בני הבית משתנה בהתאם לאופיו ולרצונו של המפקד בשטח.

בלגן והרס לאחר פלישה לבית בכפר עיראק בורין, 17.3.2016. צילום: אחמד אל-באז, אקטיביסטילס

08

אפליה מערכתית על בסיס אתני

חדירה של שוטרים לבית של משפחה ישראלית המתגוררת בהתנחלות או במאחז בלתי-מורשה מתבצעת על פי החוק הישראלי, השונה באופן דרמטי מהתחיקה הצבאית שמכוחה מתבצעת פלישה לביתה של משפחה פלסטינית. זאת אף שאלה גם אלה מתגוררים בגדה המערבית הכבושה, לעיתים במרחק מאות מטרים בודדים זה מזה.

בשונה מהתחיקה הצבאית, גישתו של החוק הישראלי היא כי יש להקשות על רשויות אכיפת החוק להיכנס למרחב הפרטי של אזרחי המדינה. דוגמה בולטת לפער הזה ניתן למצוא בהבדל הדרמטי בין הוראות התחיקה הצבאית בנוגע לסמכות לבצע חיפוש בביתו של אדם (כפי שתוארו לעיל) לבין הוראות החוק הישראלי בנוגע לסמכות זו. החוק הישראלי קובע כי חיפוש ייערך על פי צו שיפוטי שניתן על בסיס ראיות ומידע קונקרטי המלמדים על חשד מבוסס, ובהתאם לרשימה מצומצמת של עילות. חיפוש שלא על פי צו מותר רק במקרים חריגים, למשל כאשר יש חשד מבוסס שמבוצעת במקום עבירת פשע בזמן הווה.

יש דין ושוברים שתיקה הם ארגונים שעיקר מימנם הוא מישויות מדיניות זרות. רשימת התורמים לנו מפורטת באתר רשם העמותות ובאתרי האינטרנט שלנו. אנחנו גאים להיות ממומנים על ידי מדינות שסבורות כמונו שהכיבוש הוא לא עניין פנים-ישראלי ותורמות לקידום זכויות אדם.